Európai műemlékvédelmi tendenciák, különös tekintettel a Kárpát-medencére IX. Nemzetközi műemlékvédelmi konferencia

9th International Conference upon historic monument protection: The current European cultural heritage preservation tendencies with focus on the Carpathian Basin

Fehérvárcsurgó, 2026. október 16-17. / October 16-17, 2026.

Károlyi-kastély / Károlyi Mansion

(8052 Fehérvárcsurgó, Petőfi Sándor u. 7.)

Szervezők / Organizers:

Károlyi Angelica angelica@karolyikastely.hu

Raffay Endre raffay.endre@pte.hu

Tüskés Anna tuskes.anna@gmail.com

károlyi józsef alapítvány
Európai Kulturális Találkozó Központ

József Károlyi Foundation
European Cultural Meeting Center

Pécsi Tudományegyetem
Művészeti Kar

University of Pécs, Faculty of Arts,
Department of Art History and
Research Group

Károlyi Mansion Hotel & Restaurant

KÁROLYI KASTÉLY
Fehérvárcsurgó

Program

2026. október 16. péntek / Friday, October 16, 2026
Károlyi-kastély / Károlyi Mansion
8052 Fehérvárcsurgó, Petőfi Sándor u. 7.

9:30–9:40: Megnyitó / Opening – Károlyi Angelica, Raffay Endre

1. szekció / Section 1: Középkori egyházi műemlékek kutatása és helyreállítása 1. / Research and Restoration of Medieval Ecclesiastical Heritage 1

Chair / elnök: Raffay Endre

9:40–10:00: Bakucz András: A türjei Gyümölcsoltó Boldogasszony premontrei prépostsági templom felújítása – műemlékvédelmi és liturgikus szempontok egy komplex helyreállítás tükrében [Renovation of the Premontre provost church of the Annunciation of Our Lady in Türje – monument protection and liturgical aspects in the light of a complex restoration]

10:00–10:20: Pátkai Ádám Sándor: Újabb források és (rész)eredmények a veszprémvölgyi apácakolostor régészeti kutatása kapcsán [New sources and (partial) results regarding the archaeological research of the Veszprémvölgy nunnery]

10:20–11:00: Vita és kávészünet / Discussion and coffee break

2. szekció / Section 2: Középkori egyházi műemlékek kutatása és helyreállítása 2. / Research and Restoration of Medieval Ecclesiastical Heritage 2

Chair / elnök: Raffay Endre

11:00–11:20: Szőke Balázs: A falvak késő gótikus építészete az ország szívében [Late Gothic architecture of villages in the heart of the country]

11:20–11:40: Virányi Zsolt: A Felső-Tisza-vidék középkori eredetű templomain az elmúlt években végzett műemlékvédelmi helyreállítások eredményeinek bemutatása: Vámosatya, Kölcse, Csenger [Presentation of the results of the restorations carried out in recent years on the medieval churches of the Upper Tisza region: Vámosatya, Kölcse, Csenger]

11:40–12:00: Bögös András: A meg nem értett torony: A keszthelyi Fő téri templom új tornyának építési körülményei és megítélése [The Misunderstood Tower: The Circumstances Surrounding the Construction and Perception of the New Tower of the Church on Fő Square in Keszthely]

12:00–12:20: Vita / Discussion

12:30–14:00: Ebédszünet / Lunch break

3. szekció / Section 3: Örökségértelmezés, közösségi részvétel és kommunikáció a műemlékvédelemben / Heritage Interpretation, Community Engagement and Communication in Conservation Practice

Chair / elnök: Szakács Béla Zsolt

14:00–14:20: Ana Radovanac Zivanov: One Village in Vojvodina – Protection and Interpretation of Heritage [Egy vajdasági falu – Az örökségvédelem és -értelmezés]

14:20–14:40: Ivančica Peharda: Festetić Castle in Pribislavec – reconstruction, conversion and energy renovation [A zalaújvári Festetic-kastély – rekonstrukció, átalakítás és energetikai felújítás]

14:40–15:00: Xavier d'Alençon: Villa Kimmel (Timişoara, 1911–1914): A Laboratory for Modernist Facade Conservation [Kimmel-villa (Temesvár, 1911–1914): A modernista homlokzatrestaurálás laboratóriuma]

15:00–15:40: Vita és kávészünet / Discussion and coffee break

4. szekció / Section 4: Épített örökség és műemléki helyreállítás – kutatások, módszerek, tapasztalatok / Built Heritage and Monument Conservation – Research, Methods and Experiences

Chair / elnök: Timár Katalin

15:40–16:00: Raluca-Maria Trifa: Between Flesh and Stone: The Fragile Memory of Slaughterhouse Architecture in the Former Austro-Hungarian Monarchy [Hús és kő között: A vágóhídi építészet törékeny emlékezete az egykori Osztrák–Magyar Monarchiában]

16:00–16:20: Ivana Peškan: The Town Hall in Varaždin – the reconstruction and renovation of a medieval house [A varasdi városháza – egy középkori ház rekonstrukciója és felújítása]

16:20–16:40: John O'Grady: The Restoration of the Leviathan Telescope at Birr Castle Demesne [A Birr Castle Demesne-ben található Leviathan távcső restaurálási munkálatai]

16:40–17:00: Vita / Discussion

17:30–18:30: Hajdu Balázs bőrműves és Hajduné Láposi Éva hímző „Cifraszűr hímzések" című kiállítás megnyitója / Opening of the exhibition titled Embroidered shepherd's cloaks by leatherworker Balázs Hajdu and embroiderer Éva Hajduné Láposi

18:30–19:30: Fogadás, vacsora / Reception-dinner

19:30–20:30: Károlyi Angelica: Kastélytúra / Mansion guided tour

2026. október 17. (szombat)
Károlyi-kastély / Károlyi Mansion
8052 Fehérvárcsurgó, Petőfi Sándor u. 7.

5. szekció / Section 5: Történeti műemlékegyüttesek és Károlyi-kastélykertek megújulása / Renewal of Historic Monument Complexes and Károlyi Mansion Gardens

Chair / elnök: Raffay Endre

9:30–9:50: Hajdu-Nagy Gergely: A fehérvárcsurgói Károlyi-kastély kertjének 2012–2016 közötti műemléki helyreállítása és a közelmúltban történt újabb fejlesztések [The 2012–2016 restoration of the garden of the Károlyi Mansion in Fehérvárcsurgó and the recent developments]

9:50–10:10: Maria Boştenaru Dan: A Károlyi-örökség partiumi zöld szemtanúi: A nagykárolyi és bályoki kastélykertek tájépítészeti és történelmi rétege [Green witnesses of the Károlyi heritage in Partium: The landscape architecture and historical layer of the Carei and Balc mansion gardens]

10:10–10:40: Vita és kávészünet / Discussion and coffee break

6. szekció / Section 6: Az ötlet kivetülése: Kortárs művészet a műemlékvédelem határán / Projection of the idea: Contemporary art on the border of monument protection

Chair / elnök: Entz Géza

10:40–11:00: Raffay Endre: Kortárs építészet műemléki környezetben. A budapesti Zene Háza a Városligetben [Contemporary architecture in a historic setting. The House of Music Hungary in the City Park, Budapest]

11:00–11:20: Cserhalmi Luca – Koronczi Endre: Bennszorult lélegzet. A Magyar Tudományos Akadémia szellőztetőrendszerének kortárs olvasata [Confined Breath. A Contemporary Reading of the Ventilation System of the Hungarian Academy of Sciences]

11:20–11:40: Lázár Eszter – Nagy Edina: Helyek és kontextusok – kortárs művészet a fehér kockán túl [Places and Contexts – Contemporary Art Beyond the White Cube]

11:40–12:00: Timár Katalin: Műalkotás a jövőnek: A kortárs művészet megőrzésének konceptuális kérdései [Artwork for the Future: Conceptual Issues in the Preservation of Contemporary Art]

12:00–12:20: Németh Ilona: Kortárs emlékmű műemléki környezetben. Háborúkban megerőszakolt nők emlékezete [Contemporary monument in a historic environment. Memory of Women Raped in Wars]

12:20–12:40: Vita / Discussion

12:40–13:40: Ebédszünet / Lunch break

7. szekció / Section 7: A magyar műemlékvédelem aktuális kérdései: helyreállítás, kutatás és szakmatörténet / Current Issues in Hungarian Monument Conservation: Restoration, Research and Professional History

Chair / elnök: Szőke Balázs

13:40–14:00: Erős Erika: Fertőd tanulságai – avagy a csapatmunka fontossága [Lessons from the renovation and preservation of the Esterházy Palace of Fertőd – or the importance of teamwork]

14:00–14:20: Janotti Judit: A váci székesegyház közelmúltban elkészült műemléki felújítása [The recently completed historic renovation of the Vác Cathedral]

14:20–14:40: Szakács Béla Zsolt: A magyar műemlékvédelem évfordulói (1996–2026) [Anniversaries of Hungarian monument protection (1996–2026)]

14:40–15:00: Entz Géza: A műemléki topográfia új folyamatai Magyarországon [New processes of monument topography in Hungary]

15:00–15:20: Vita és kávészünet / Discussion and coffee break

8. szekció / Section 8: Műemléki kutatás és rehabilitáció: elméleti megközelítések és gyakorlati tanulságok / Monument Research and Rehabilitation: Theoretical Approaches and Practical Lessons

Chair / elnök: Raffay Endre

15:20–15:40: Galina Zoltán: Adaptív rétegek integrációja / kauzalitás és atipikus szemlélet a műemléki rehabilitációban [Integration of adaptive layers / causality and atypical approach in monument rehabilitation]

15:40–16:00: Rabb Dániel: A szerkezeti beavatkozás mint műemlékvédelmi előfeltétel: a mohácsi Szent Mihály-templom felújításának építéstörténeti és tartószerkezeti tanulságai [Structural intervention as a prerequisite for monument protection: architectural history and structural lessons from the renovation of the St. Michael's Church in Mohács]

16:00–16:20: Fekete J. Csaba: A Budavári Királyi Palota rekonstrukciójának hiteles előkészítése [Authentic preparation for the reconstruction of the Buda Castle Royal Palace]

16:20–17:00: Bugár-Mészáros Károly: Középkori királyi bíróságok helyszínei [Medieval royal court sites]

17:00–17:10: Vita / Discussion

17:10–17:20: Zárszó / Closing remarks: Károlyi Angelica, Raffay Endre

18:00–19:00: Menus Gabriella és a Szent Angéla Iskola kórusának koncertje / Concert of Gabriella Menus and the choir of St. Angela's School

Absztraktok

Bakucz András

A türjei Gyümölcsoltó Boldogasszony premontrei prépostsági templom felújítása – műemlékvédelmi és liturgikus szempontok egy komplex helyreállítás tükrében

A türjei Gyümölcsoltó Boldogasszony premontrei prépostsági templom 2020–2022 között megvalósult felújítása a korszerű műemlékvédelmi szemlélet, a liturgikus használat és a történeti értékek bemutatásának összehangolására törekedett. A helyreállítás elsődleges célja a templom hitéleti funkciójának megőrzése, valamint a liturgikus események méltó térbeli környezetének biztosítása volt, miközben a turisztikai bemutathatóság az örökségvédelmi szempontoknak alárendelt szerepet kapott. Az előadás bemutatja a helyreállítás főbb építészeti, restaurátori és műemlékvédelmi beavatkozásait. Külön figyelmet kap a Lux Kálmán tervei alapján kialakított toronypár téglaarchitektúrájának konzerválása, a historikus toronysisakok eredeti formájának helyreállítása, valamint a barokk homlokzati elemek rekonstrukciója. A munkálatok során kiemelt szempont volt az eredeti anyaghasználat és textúrák megőrzése, illetve a történeti rétegek hiteles bemutatása. A belső terek restaurálása során a középkori és barokk periódusok differenciált megjelenítése valósult meg: a főhajó középkori karaktert kapott, míg a főszentély és a Szent Anna-kápolna barokk megjelenését állították helyre. A Szent László-legenda falképciklusa így történeti rangjához méltó környezetbe került. A projekt részeként új liturgikus bútorzat és orgona készült, továbbá megvalósult a templom részleges turisztikai megnyitása is. Az előadás a türjei helyreállítás példáján keresztül vizsgálja a kortárs műemlékvédelem azon kérdéseit, amelyek a történeti hitelesség, a liturgikus használhatóság, a restaurátori szemlélet és a kulturális turizmus közötti egyensúly megteremtésére irányulnak a Kárpát-medence kiemelkedő egyházi műemlékeinek esetében.

Maria Bostenaru Dan – Atena Gârjoabă

A Károlyi-örökség Partiumi zöld szemtanúi: A nagykárolyi és a bályoki kastélykert tájépítészeti és történelmi rétege

Az előadás a Károlyi család határokon átnyúló kertörökségét mutatja be, különös tekintettel két kiemelkedő partiumi helyszínre: a nagykárolyi és a bályoki (Balc) kastélyparkra. A prezentáció első részében a nagykárolyi kastélykertet ismerhetik meg a hallgatók, amely az egykori Ecsedi-láp szélén, mocsaras területen jött létre. A kert különlegességét az adja, hogy egyszerre hordozza a szabályos, mértani (geometriai) barokk kertrészek és a későbbi, szabadabb angol tájképi kertek jegyeit. Kiemelt figyelmet kap a kert dendrológiai értéke, köztük a kastély parkjában található monumentális platánfák és más ritka fafajok, amelyek a 19. századi európai kertművészeti trendeket tükrözik. Az előadás második fele a bályoki (Balc) kastély és kertje köré épül. Ez a helyszín szorosan összefonódik a Károlyi család történetével, hiszen a kastélyt eredetileg a Kaunitz családtól szerezte meg Károlyi Sándor, a szatmári béke megkötője. A bályoki kert elemzése során feltárul az épített örökség és a természet kapcsolata, valamint az a folyamat, ahogyan a Károlyi család birtokközpontjaik környezetét reprezentatív és funkcionális zöldfelületté alakította. Végezetül az előadás kitér a kertek jelenlegi állapotára és a modern kor kutatási módszereire is, mint például a digitális archívumok (Hungaricana, LArchiv) használata vagy a „Story Map” alapú tájépítészeti összehasonlító elemzés, amely segít megérteni e kertek helyét a közép-európai kertörökségben.

Bögös András

A meg nem értett torony:
A keszthelyi Fő téri templom új tornyának építési körülményei és megítélése

Napjainkban a műemlékhelyreállítások, a régi épületek felújítása, azokhoz való hozzáépítések témaköre kiemelt figyelmet élvez. Van, aki egyetért az ilyen kiegészítésekkel és olyan is, aki nyíltan ellenzi ezeket, de véleménye, kritikája szinte mindenkinek van. Ugyanúgy megfigyelhető ez a jelenség az ország és a nemzettudat szempontjából kiemelt beruházások esetében, mint amilyen a Budai Vár, de a kisebb, kevésbé szem előtt lévő, egy adott közösség szempontjából fontos épületek esetében is.

A 21. század embere szereti azt hinni, hogy ő a történelem vége, utánunk már nem következik semmi, ezért az épületeinket és a rajtuk végzett munkálatokat legtöbbször végleges érvényűnek gondoljuk. Ugyanakkor az épületek fennállása az ember életéhez hasonlóan egy folyamat. A különböző építési vagy romlási periódusok váltják egymást, sajátos ívet írhatnak le, miközben minden kor a saját ideológiája, helyesnek gondolt nézetei alapján igyekszik a legjobbat hozzátenni ehhez a történethez, hol hozzáépítéssel, hol bontással.

A keszthelyi Fő téri templom immár a harmadik tornyával látható. Az elsőt a ferencesek építették a templommal együtt sajátos szokásjog alapján, bevett rendi gyakorlat szerint. A másodikat, a kis huszártornyot a törökkor után a Festeticsek építtették gazdaságossági és praktikusság megfontolásokból. Mindkettőt elfogadta a közösség, hiszen az építésük idejében a társadalmi szokások, az építész szakma, vagy általában véve az épületekhez – főként a szakrális épületekhez- való hozzáállás alapvetően különbözött a maitól. Ha meg is fogalmazódott az építéssel szemben bármilyen kritika, nem maradtak fent, nem kerültek nyilvánosság elé. A jelenleg is látható harmadik fogadtatása már kevésbé volt egységes, ahogyan az építés körülményei, indokoltsága is sokkal vegyesebb megítélés alá esett és esik a mai napig.

A harmadik, historizáló torony építésének időszakára, a 19. század második felére már változott annyit a társadalom, hogy az egyoldalú döntéseket nyilvánosan kritizálni lehetett. Volt már olyan szakmai grémium és társadalmi bázis, amely szembefordulhatott a korábban megkérdőjelezhetetlen építtetői szándékokkal, donátori igényekkel. Ennek érdekes példája a millenniumot megelőző időszakban a keszthelyi új torony építésének körülményei. Ez a munka szakmai körökben és a városi közösség szempontjából is megosztó eseménnyé vált. A torony építési szándékának, majd kialakításának kritikusai már a tervezési szakaszban hallatták a hangjukat, amelyről érdekes és sokat mondó levelezések elsődleges forrásként maradtak ránk. Az elkészült torony pedig lassan másfél évszázada napjainkig kap negatív véleményeket, szakmai és civil megítélése máig vegyesnek mondható. De mit vétett a torony, hogy ilyen ellenszenv övezi? Miért kap a mai napig számos kritikát és fejcsóválást. Hogyan lehetne helyreállítani a renoméját, mi szükséges ahhoz, hogy a közösség megszeresse, sajátjának tekintse azt.

The Misunderstood Tower:
The Circumstances Surrounding the Construction and Perception of the New Tower of the Church on Fő Square in Keszthely

Today, the topics of historic preservation, the renovation of old buildings, and additions to them are receiving special attention. Some people agree with such additions, while others openly oppose them, but almost everyone has an opinion or criticism. This phenomenon can be observed just as much in the case of projects of national significance, such as the Buda Castle, as it can in the case of smaller, less prominent buildings that are important to a particular community.

People of the 21st century like to believe that they represent the end of history – that nothing comes after us – and so we tend to view our buildings and the work done on them as definitive. At the same time, the existence of buildings, much like human life, is a process. Different periods of construction and decay alternate, tracing a unique arc, while each era strives to contribute the best to this story – sometimes through additions, sometimes through demolition – based on its own ideology and what it considers to be correct views.

The church on Fő Square in Keszthely now stands with its third tower. The first was built by the Franciscans along with the church itself, based on a specific customary right and in accordance with established monastic practice. The second, the small hussar tower, was built by the Festetics family after the Turkish era for reasons of economy and practicality.

Both were accepted by the community, since at the time of their construction, social customs, the architectural profession, and attitudes toward buildings in general – especially sacred buildings – were fundamentally different from what they are today. Even if any criticism of the construction was voiced, it did not survive and was not made public. The reception of the third tower, which can still be seen today, was less unanimous, just as the circumstances and justification for its construction were – and continue to be – subject to much more mixed assessments.

By the time of the construction of the third, historicist tower – in the second half of the 19th century – society had changed enough that one-sided decisions could be publicly criticized. There were now professional bodies and a social base capable of challenging the previously unquestionable intentions of the builders and the demands of the donors. An interesting example of this is the circumstances surrounding the construction of the new tower in Keszthely in the period leading up to the millennium. This project became a divisive issue both within professional circles and among the local community. Critics of the plan to build the tower – and later of its design – made their voices heard as early as the planning phase; their views are preserved for us in a collection of interesting and revealing correspondence that serves as a primary source. The completed tower has been receiving negative reviews for nearly a century and a half, and its reception among professionals and the general public remains mixed to this day. But what has the tower done to deserve such hostility? Why does it continue to draw so much criticism and head-shaking even today? How can its reputation be restored, and what is needed for the community to embrace it and consider it its own?

Cserhalmi Luca / Koronczi Endre

Bennszorult lélegzet. A Magyar Tudományos Akadémia szellőztetőrendszerének kortárs olvasata

Előadásunk tárgya Koronczi Endre *Bennszorult lélegzet* című installációja. A mű a Magyar Tudományos Akadémia műemlék székházépületének felújítása során a harmadik emelet padlózatából kibontott szellőztetőberendezés elemeiből áll. A 200 éves intézmény történelmi jelentőségű épületének lélegzéséért láthatatlanul felelős tárgyak szimbolikusan a tudományos és művészeti élet nagyjainak leheletét, sóhajait, az agyakat átjáró oxigént őrzik. A mű koncepciója szerint a szellőzőrendszer a világot egybekötő levegőáramláshoz kapcsolódik, miként a léghez hasonló, testetlen gondolatok létének alapja is a folyamatos, termékeny cserélődés. A levegő és a gondolatok cserélődése itt egy leletben tárul a néző elé, melynek kutatása párbeszédet teremt a tudományos akadémiák szellemisége és egy kutató művész metaforikus világlátása között.

Az installáció a korábban a padlózatba rejtett, hétköznapi tárgyakat művészeti értékükben tárja a látogató elé. A szellőzőelemek erőteljes indusztriális jellege és sajátos története mellett az installáció a művész által a tárgyakban meglátott metaforán keresztül válik teljessé. Előadásunkban szeretnénk bemutatni, hogy milyen kihívásokkal, kérdésekkel, reprezentációs stratégiákkal és dilemmákkal találja szembe magát a művész és a kurátor, amikor egy műemlék épület művészetileg korábban érdektelen elemére épít konceptualista képzőművészeti projektet. Milyen út vezet egy budapesti kiállítástól a Velencei Biennale Magyar Pavilonjáig és mire számíthat az, aki nagymennyiségű, építkezési hulladéknak minősített anyagot szeretne kiállítani.

Confined Breath. A Contemporary Reading of the Ventilation System of the Hungarian Academy of Sciences

The subject of our presentation is Endre Koronczi's installation "Confined Breath". The work consists of elements of the ventilation system that were removed from the floor of the third floor during the renovation of the historic headquarters building of the Hungarian Academy of Sciences. The objects that are invisibly responsible for the breathing of the 200-year-old institution's historically significant building symbolically preserve the breath, sighs of the greats of scientific and artistic life, and the oxygen that passes through the brains. According to the concept of the work, the ventilation system is connected to the air flow that connects the world, just as the basis for the existence of disembodied thoughts similar to air is the continuous, fruitful exchange. The exchange of air and thoughts is revealed to the viewer here in an artifact, the research of which creates a dialogue between the spirituality of scientific academies and the metaphorical worldview of a research artist.

The installation presents the everyday objects previously hidden in the floor to the visitor in their artistic value. In addition to the strong industrial character and specific history of the ventilation elements, the installation is completed through the metaphor seen by the artist in the objects. In our presentation, we would like to present the challenges, questions, representational

strategies and dilemmas that the artist and curator face when building a conceptual art project on an artistically uninteresting element of a historic building. What kind of path leads from an exhibition in Budapest to the Hungarian Pavilion at the Venice Biennale and what can be expected from someone who wants to exhibit a large amount of material classified as construction waste.

Xavier d'Alençon

Villa Kimmel (Timișoara, 1911–1914): A Laboratory for Modernist Facade Conservation

For nearly 30 years, since the aftermath of the 1989 revolution, the French Institute of Timișoara (formerly the French Cultural Center) has been a key player in local cultural life. Established in 1992 in Villa Kimmel, one of the city's most prestigious villas, it has been one of the four branches of the French Institute in Romania since 2012, along with those in Bucharest, Cluj-Napoca, and Iasi. Its mission is to promote the French Embassy's policy of cooperation and cultural action in support of French culture and language, with a focus on their most contemporary aspects. The Villa Kimmel is a stunning example of Romanian modernist-built heritage. The modernist expression is reflected not only in the architectural vocabulary of simple volumetric construction and geometric disposal of volumes, but also in its diverse and original facade plaster finishings that survive until today. After more than 100 years since these plasters have been realized, the modernist-built heritage suffers from neglect and from improper repair interventions which, in most cases, remove the facade's delicate and beautiful details. So, it is important to understand these plasters and learn how to preserve them. That's the reason why the Villa Kimmel has been selected as a case study where specialists can test conservation and repair techniques for cement-based modernist plasters. A workshop organized by Pro Patrimonio in 2024 on modernist plaster facades (cement-based renders) in Timisoara, has gathered experts from different countries in Europe. This Workshop was part of a larger research study, aiming to explore techniques of repair and conservation of these modernist and prewar facade plasters.

Villa Kimmel (Temesvár, 1911–1914): A modernista homlokzatrestaurálás laboratóriuma

Az 1989-es forradalom utóhatása óta, közel 30 éve, a Temesvári Francia Intézet (korábban Francia Kulturális Központ) kulcsszereplő a helyi kulturális életben. Az 1992-ben, a város egyik legrangosabb villájában, a Villa Kimmelben alapított intézmény 2012 óta a Romániai Francia Intézet négy fiókjának egyike, a bukaresti, kolozsvári és jászvásári fióktelepekkel együtt. Küldetése a francia nagykövetség együttműködési és kulturális politikájának előmozdítása a francia kultúra és nyelv támogatása érdekében, különös tekintettel a legmodernebb aspektusaikra. A Villa Kimmel a román modernista épített örökség lenyűgöző példája. A modernista kifejezésmód nemcsak az egyszerű térfogati szerkezet és a térfogatok geometrikus elrendezésének építészeti szókincsében tükröződik, hanem a homlokzati vakolatokban is, amelyek mind a mai napig fennmaradtak. Több mint 100 évvel azután, hogy ezeket a vakolatokat megvalósították, a modernista épített örökség elhanyagoltságtól és nem megfelelő javítási beavatkozásoktól szenved, amelyek a legtöbb esetben eltávolítják a homlokzat finom és gyönyörű részleteit. Tehát fontos megérteni ezeket a vakolatokat és megtanulni, hogyan kell megőrizni őket. Ezért választották a Villa Kimmelt esettanulmányként, ahol a szakemberek tesztelhetik a cementalapú modernista vakolatok konzerválási és javítási technikáit. A Pro Patrimonio által 2024-ben Temesváron szervezett modernista

vakolathomlokzatokról (cementalapú vakolatok) szóló workshop Európa különböző országaiból származó szakértőket hozott össze. Ez a workshop egy nagyobb kutatás része volt, amelynek célja a modernista és háború előtti homlokzati vakolatok javítási és konzerválási technikáinak feltárása volt.

Erős Erika

Fertőd tanulságai – avagy a csapatmunka fontossága

Az élet úgy hozta, hogy a közelmúltban három évig Fertődön (Eszterházán) dolgozhattam a kastélyban. A középrész teljes felújítását a nyugati szárny felújítása és a hercegi lovarda állagmegóvó munkái követték. A megbízások igen sokrétűek voltak: műemléki szakértői feladatokat láttam el és a restaurálásokért felelős szakemberként koordináltam kutató építészként a középrészi felújítások össz-szakrestaurátori munkáit, majd a nyugati szárnyban immár műemléki felelős műszaki vezetőként is tettem szinte ugyanezt. A hercegi lovarda épületének állagmegóvási kivitelezői munkáit megelőzően roncsolásos falkutatást végeztünk szakrestaurátorok közreműködésével és erről készítettünk záró dokumentációt. A megbízások bár különböző területeket fedtek le nemcsak térben, az elvégzett feladatokból levonható tanulságok sok hasonlatosságot mutattak, melyek általánosságban is átfogó képet adhatnak többek között a tervezést megelőzően egyébként is kötelező kutatások elvégzésének fontosságáról, valamint arról, hogy az alapos előkészítés mellett is érheti meglepetés a résztvevőket. Elengedhetetlen, hogy egy ilyen sokrétű beruházás során minden szakterület értse és főleg megértse a másikat. Hiába beszélt szinte mindenki tökéletesen magyarul, főleg a munka kezdetén sokszor volt szükség magyarról magyarra fordításra a művészi világot képviselő restaurátorok és a nagyberuházásokon, csarnokokon edződött építőipari szakági kivitelezők között. Előadásomban szeretnék bepillantást engedni abba a fantasztikus légkörbe, ami körülvette ezeket a projekteket, s bemutatni azt is, hogy a kivitelezés közben felbukkant nehézségeket, problémákat hogyan oldottuk meg úgy, hogy a munka végére mind a Beruházó, mind a Kivitelező, mind az örökségvédelem képviselői és a részt vevő szakemberek is elégedettek legyenek. A középrészi reprezentatív terekben berendezett kiállítás a beruházás végén különdíjas lett.

Fekete J. Csaba

A Budavári Királyi Palota rekonstrukciójának hiteles előkészítése

A „hiteles rekonstrukció” kifejezés első hallásra a tudományos objektivitás ígéretét hordozza: mintha a múlt tényei, formái vagy szerkezetei visszaállíthatók volnának eredeti valóságukban. Mégis, ha mélyebben vizsgáljuk, ez a fogalom súlyos filozófiai ellentmondást takar. A „rekonstrukció” ugyanis mindig a hiány pótlásából születik – abból, ami már nincs. A „hitelesség” ezzel szemben a megbízható történeti forrásokhoz és módszerekhez való hűséget jelenti. A hitelesség ebben a megközelítésben nem a rekonstrukció *eredményére*, hanem annak *folyamatára* vonatkoztatható. E két irány tehát különböző gondolai síkon mozog: az egyik a múlt tárgyához, a másik a jelen kutatói tevékenységéhez kötődik. Ebből következően a „hiteles rekonstrukció” szókapcsolat látszólag szilárd, valójában azonban fogalmilag inkoherens**.** A rekonstrukció nem lehet „hiteles” abban az értelemben, hogy teljesen megfelelne az egykori valóságnak, csak abban, hogy hiteles módszerrel és reflexív tudással jött létre. A tanulmány e paradoxont járja körül a Budavári Királyi Palota komplex rekonstrukciója példáján. Ha a „hiteles rekonstrukció” anakronisztikus kifejezés, akkor tehát a végeredményt inkább *rekonstruktív interpretációnak***,** *tudományosan megalapozott rekonstrukciónak*, vagy *rekonstruktív modell*nek nevezhetjük attól függően, hogy az értelmezés, a módszer vagy a reprezentáció hangsúlya a fontosabb. A „hiteles rekonstrukció” fogalmának kritikája nem pusztán nyelvi szőrszálhasogatás, hanem a történeti megismerés természetének kérdése. A múlt ugyanis soha nem tér vissza önmagában, legfeljebb csak rekonstruált formákban, amelyek az értelmező horizontján keresztül válnak érthetővé. Minden rekonstrukció szükségképpen interpretáció, hiszen a hiányt nem lehet pusztán, annak megértése nélkül pótolni. Hiteles az a rekonstruktív tevékenység, amely módszertanilag átlátható, forráskritikus és önreflexív: vagyis vállalja, hogy amit létrehoz, az nem a múlt visszaállítása, hanem a múlt értelmezése a jelenben.

A Budavári Királyi Palota rekonstrukciójának tudományos előkészítése kereteiben alkalmazott sajátos megismerési és interpretáló módszerek: az *eredeti tervrajzok vektorizált feldolgozása* a történeti fotókon látható *megvalósult állapot figyelembevételével*, a sokféle típusba sorolható történeti *iratok szigorú időrendi tematizálása*, valamint az *elpusztult* épület *értékeinek* és megmaradt *fragmentumainak leltára*. Ezek olyan, az elsődleges történeti forrásokat értelmező, rendszerező és azokat közvetlenül felhasználó technikák, amelyeknek együttes alkalmazása a különösen számos és nagymennyiségű forrásfeldolgozásban következetesen véghezvitt. Nem utolsó sorban ezek a módszerek célszerűen és hatékonyan segítik a rekonstrukció építészeti-műszaki tervezési folyamatát.

Galina Zoltán

Adaptív rétegek integrációja / kauzalitás és atipikus szemlélet a műemléki rehabilitációban

Az előadás három, eltérő védelemmel érintett épület rekonstrukciós felújításának részletein keresztül mutat be olyan atipikus tervezői megoldásokat, melyek közös elméleti alapokon nyugszanak. A projektek közös nevezője a merev dogmákkal szembehelyezkedő, nyitott tervezői szemlélet, amely a műemléki értékek differenciált meghatározásán és megőrzésén alapul.

A bemutatott szokatlan beavatkozások nem provokációnak tekintendők, hanem a környezeti és építészeti kontextusból fakadó oksági viszonyok logikus leképezései. A függőségi viszonyok és a kauzalitás felismerése stratégiai jelentőségű: közvetlenül befolyásolja az átalakulás részleteit, a fizikai megújulás látványát és minőségét.

Az elméleti megközelítés pillérei: az archaikus technikák előnyben részesítése, a történeti struktúrarétegek fenntartása és az aktuális igényekhez alkalmazkodó használhatóság gondos mérlegelése. Az alkalmazott analitikus módszertan az események kauzális rendeződését három döntési alternatíva szerint vizsgálja: (1) a véletlenszerű, oksági kapcsolat nélküli választás; (2) a nagy valószínűséggel, konvencionálisan helyesnek ítélt opció; és (3) a kis valószínűséggel bekövetkező, atipikusnak tűnő lehetőség. A módszer lényege, hogy a tervezői döntéshozatal nem zárja ki automatikusan a látszólag lehetetlen opciókat, hanem szisztematikus vizsgálatnak veti alá őket. Így a végeredmény nem a megszokott, nagy biztonsággal választott megoldás lesz, hanem egy, a kontextus oksági viszonyaiból levezetett, gyakran atipikus beavatkozás.

A beavatkozások legnagyobb kockázatát a vizuális és az eszmei érték sérülékenysége jelenti, hiszen a tér, a struktúra és az alkotóelem, valamint a funkció, a használat és a kortárs kiegészítések finomhangolása rendkívül összetett feladat. Az előadás vizuális referenciapontok segítségével modellezi az örökségvédelem ezen analitikus, kontextus-alapú és a megszokottól eltérő ideáit.

Hajdu-Nagy Gergely

A fehérvárcsurgói Károlyi-kastély kertjének 2012–2016 közötti műemléki helyreállítása és a közelmúltban történt újabb fejlesztések

A fehérvárcsurgói Károlyi-kastély és kertjének története több szempontból is figyelemre méltó. „Fehérvárcsurgó" az a műemlékegyüttes, ahol az 1989-es rendszerváltozást követően talán a legszerencsésebben álltak össze a csillagok ahhoz, hogy meg tudjon valósulni egy ideális helyreállítás. A franciaországi emigrációban élő ifj. Károlyi György és felesége, Károlyi Angelica az 1980-as évek végén úgy döntöttek, hogy mindent megtesznek egykori családi birtokközpont újra felvirágoztatásáért. Az 1989-es rendszerváltozás után létrehozták a Károlyi József Alapítványt: a védett ingatlanokat tudatos döntéssel állami tulajdonban hagyták, de a fejlesztéseket, az üzemeltetést és a fenntartást átvették.

A tájképi kastélykert műemléki helyreállítására „A fehérvárcsurgói Károlyi-kastélykert helyreállításának első üteme: A kastély környezete és a tó helyreállítása" elnevezésű KEOP-pályázat elnyerése adott lehetőséget, amely mintegy 240 millió forintot biztosított a projektre. A 2012 és 2016 között lezajlott munkálatok eredményeként a 023/5 helyrajzi számú, 22,3 hektár nagyságú ingatlanon megvalósult az elmocsarasodott tó helyreállítása a szigettel, a történeti úthálózat rekonstrukciója, a szukcessziós növények szelekciója, és mintegy 300 új fa elültetése, valamint az alpinétum revitalizációjára is kísérlet történt. A tó nyugati végében újjáépült a tégla-kő híd, a szigeten – archív ábrázolások alapján – felépült gloriette, és két új fahíd is kihelyezésre került. A projekt óriás eredménye volt, hogy a kastély keleti főhomlokzata előtti lankás domboldalba a szocializmusban illegálisan beépített települési labdarugó pályának is sikerült egy jobb helyet találni, a kastélykerten kívül.

A helyreállított fehérvárcsurgói Károlyi-kastély tájképi kertje mindmáig szabadon látogatható. A kert számos kulturális és tudományos rendezvény helyszíne, kedvelt turistacélpont. A látogatók körében népszerű botanikai sétákon idővel új növénykülönlegességekkel is lehet majd találkozni, mert 2023-ban elindult egy dendrológiai tanösvény létesítése az egykori vadaskertben.

The historic restoration of the garden of the Károlyi Castle in Fehérvárcsurgó between 2012 and 2016 and recent developments

The history of the Károlyi Castle and its garden in Fehérvárcsurgó is remarkable in several ways. "Fehérvárcsurgó" is the monument complex where, after the 1989 change of regime, the stars were perhaps most fortunately aligned for an ideal restoration to be realized. György Károlyi Jr., who lived in exile in France, and his wife, Angelica Károlyi, decided in the late 1980s to do everything they could to revive the former family estate center. After the 1989 change of regime, the Károlyi József Foundation was established: the protected properties were left in state ownership by a conscious decision, but the developments, operation and maintenance were taken over.

The opportunity for the restoration of the landscape castle garden as a monument was provided by winning the KEOP tender entitled "The first phase of the restoration of the Károlyi Castle Garden in Fehérvárcsurgó: Restoration of the castle surroundings and the lake", which provided

approximately 240 million forints for the project. As a result of the works carried out between 2012 and 2016, the swamped lake with the island was restored on the 22.3-hectare property with topographic number 023/5, the reconstruction of the complete historical road network, the selection of successional plants, and the planting of approximately 300 new trees, as well as an attempt to revitalize the alpine garden. The brick-and-stone bridge was rebuilt at the western end of the lake, a gloriette was built on the island – based on archival depictions – and two new wooden bridges were also placed. The project's huge result was that the municipal football pitch, which had been illegally built during socialism, was also able to find a better place, outside the castle garden, on the sloping hillside in front of the castle's eastern main facade.

The landscape garden of the restored Károlyi Castle in Fehérvárcsurgó is still open to the public. The garden is the venue for numerous cultural and scientific events and is a popular tourist destination. Over time, new plant species will also be encountered on the botanical walks, which are popular with visitors, as the construction of a dendrological educational trail in the former game garden began in 2023.

Janotti Judit

A váci székesegyház közelmúltban elkészült műemléki felújítása

A váci Nagyboldogasszony- és Szent Mihály-székesegyház Magyarország egyik legjelentősebb 18. századi egyházi műemléke, amely építészettörténeti szempontból a késő barokk és a korai klasszicizmus találkozásának kiemelkedő emléke. A 2022–2024 között megvalósult műemléki felújítás célja az épület szerkezeti és esztétikai megújítása, valamint történeti értékeinek hiteles bemutatása volt. Az előadás áttekinti a helyreállítás előkészítését, a kutatási és restaurátori munkákat, valamint a legfontosabb műemlékvédelmi döntéseket. Külön figyelmet kap az építéskori architektúrafestés feltárása és rekonstrukciója, amely alapvetően megváltoztatta a templombelső megjelenését, és helyreállította a 18. századi téralakítás eredeti koncepcióját. Bemutatásra kerül a Maulbertsch-freskók restaurálása, a 20. századi átalakítások értékelése, valamint azok a szakmai szempontok, amelyek a különböző történeti rétegek kezelését meghatározták. Az előadás a felújítás eredményein keresztül arra is rámutat, hogy a műemléki helyreállítás miként járulhat hozzá egy kiemelkedő jelentőségű egyházi műemlék történeti hitelességének, művészeti értékeinek és közösségi szerepének megerősítéséhez.

Lázár Eszter – Nagy Edina

Helyek és kontextusok – kortárs művészet a fehér kockán túl

[Places and Contexts – Contemporary Art Beyond the White Cube]

Az elmúlt években megvalósított kurátori projektjeink közül három eltérő karakterű példát emelnénk ki: a svábhegyi Csillagvizsgálót, a 18. század végén emelt, majd a 20. század során többször átalakított és helyreállított Semmelweis Orvostörténeti Múzeum épületét, valamint egy, az 1980-as évek második felében egy lakótelepi társasház földszintjén kialakított körzeti orvosi rendelőt. E helyszínek egyik esetben sem pusztán kiállítási térként szolgáltak, hanem saját történeti, társadalmi és intézményi kontextusukkal interdiszciplináris megközelítéseket és együttműködéseket tettek lehetővé. Kurátori gyakolatunkban meghatározó szempont a helyspecifikusság, valamint az, hogy olyan működő vagy csak nemrégiben kiürített terekkel dolgozzunk, amelyek korábbi használata még érzékelhető marad. A 9. kerületi körzeti rendelőben – ahol 2026 tavaszán rendeztük meg *A puszta életen túl. Az intézményesített gondoskodás mellőzöttjei* című kiállítást – a tér atmoszféráját az eredeti berendezés, a helyben hagyott használati tárgyak és a falakon megmaradt egészségügyi instrukciók határozták meg. A kortárs művészetben az elmúlt évtizedekben egyre hangsúlyosabbá vált az a szemlélet, amely szerint a kiállítás helyszíne nem semleges befogadó közeg, hanem a művek értelmezésének aktív alakítója. Ebben a megközelítésben az épület saját történetével, építészeti karakterével, korábbi funkcióival és intézményi emlékezetével maga is a kurátori narratíva részévé válik. A kortárs művészeti beavatkozások így nem csupán új használati módokat kínálnak történeti vagy funkciójukat vesztett épületek számára, hanem hozzájárulhatnak azok kortárs művészeti újraértelmezéséhez is.

Előadásunkban saját, illetve nemzetközi példákon – így például a 4. Berlin Biennále, a Manifesta 11 (Zürich) – keresztül vizsgáljuk, hogy milyen szerepet játszhat a kortárs művészet a „rögzült”, adott funkcióval bíró épületek és intézményi terek aktiválásában. Olyan projektekre fókuszálunk, amelyekben a városi környezet, valamint a helyszínek lokális adottságai és társadalmi beágyazottsága a művek alakulásában és a kurátori koncepció formálásában is meghatározó szerepet játszott. Azt vizsgáljuk, hogy e fizikai és egyben szimbolikus keretek miként alakítják a művészeti kutatások kérdésfeltevéseit, valamint a kurátori projektek koncepcióját.

Orosz László

A szilágyi római katolikus templom műemléki helyreállításának kutatási eredményei és tanulságai

A Baranya vármegyei Szilágy középkori eredetű római katolikus temploma a térség egyik jelentős műemléke, amelynek helyreállítását megelőzően átfogó építéstörténeti és szerkezeti vizsgálatok készültek. A kutatás célja az épület fejlődéstörténetének pontosítása, valamint a szükséges műemléki és statikai beavatkozások megalapozása volt. Az előadás bemutatja a 2013-ban végzett kutatások eredményeit, amelyek több ponton felülírták a korábbi periodizációs elképzeléseket. A padlástérben és a falszerkezetekben megfigyelhető építési nyomok, vakolatmaradványok, elfalazott nyílások és szerkezeti csatlakozások elemzése lehetővé tette az egyes építési periódusok elkülönítését. A vizsgálatok igazolták a 12–13. századi eredetű templomhajó fennmaradását, valamint pontosították a késő középkori és újkori átépítések sorrendjét, köztük a 18. század végi bővítések és az 1832-ben emelt torony helyét az épület fejlődéstörténetében. Az előadás kitér arra is, miként hasznosultak a kutatási eredmények a műemléki helyreállítás során. A szerkezeti megerősítések, a tető és homlokzat felújítása, a falrepedések kezelése, valamint a templomot veszélyeztető löszfal stabilizálása olyan beavatkozások voltak, amelyek csak az épület történeti szerkezetének pontos ismeretében valósulhattak meg. A szilágyi templom példája jól szemlélteti, hogy a műemléki kutatás nem csupán tudományos feladat, hanem a hiteles és hosszú távon fenntartható helyreállítás alapvető előfeltétele.

Pátkai Ádám Sándor

Újabb források és (rész)eredmények a veszprémvölgyi apácakolostor régészeti kutatása kapcsán

Az előadás célja hazánk egyik legkorábbi alapítású intézménye legfrissebb kutatási eredményeinek bemutatása. Az elmúlt évek régészeti feltárásai, valamint a kolostoregyüttes szerkezetét pontosító geofizikai mérések jelentősen bővítették ismereteinket. A rendelkezésre álló archív fotóanyag és képeslapok a 20. század eleji állapotok dokumentálásával segítik a környezet hiteles rekonstrukcióját, kiegészítve a feltárások és a környezetrégészeti vizsgálatok adatait. Az eredmények újraértékelése arra enged következtetni, hogy a veszprémvölgyi apácakolostor egy korábbi fejedelmi, vagy királyi udvarház alapjain jött létre. A forráskritikai módszerek és a modern technológiai eljárások ötvözése lehetővé teszi az épületegyüttes és tágabb környezete kapcsolatrendszerének alaposabb feltárását. Ezen eredmények nemcsak a helyi történelem, hanem az államalapítás kori hatalmi központok fejlődésének megértéséhez is kulcsfontosságú adalékot szolgáltatnak. A Veszprémvölgy, mint földrajzi egység a fejedelmi családhoz köthető, kiemelkedő jelentőségű korai központként értelmezhető. Az előadás rávilágít, miként értékelhető egy régóta kutatott városi szövet új tudományos szempontok mentén.

Ivančica Peharda

Festetić Castle in Pribislavec – reconstruction, conversion and energy renovation

The neo-gothic castle of the Feštetić family is located on elevated ground, in the center of the present-day settlement of Pribislavec (Međimurje County). It was built 1850–1870. This is one of the most characteristic examples of the neo-gothic style in its most luxurious form, and its position makes it an urban, historical and monumental accent of the settlement. In the project of reconstruction and conversion into an interpretation center, the Feštetić castle became a luxurious interpretation center with a museum exhibition dedicated to the Feštetić family and their heritage, accommodation facilities and content focused on authentic Međimurje cuisine. The presentation will present the results of complete reconstruction and conversion of the Feštetić castle as well as the challenges of implementing energy renovation of valuable historical buildings.

Ivana Peškan

The Town Hall in Varaždin – the reconstruction and renovation of a medieval house

The town hall dominates the northern side of Varaždin's main square. The tradition of using this building as one of the most important city administration buildings in Varaždin is centuries old and goes back to 1523, when Georg von Brandenburg donated his house to the city of Varaždin to serve as a town hall. New standards for modern building use prompted a thorough renovation of the building, including energy renovation. On that occasion, conservation and restoration research was conducted. The house has preserved visible building parts from the period of the 15th and 16th centuries, but during the research it was discovered that part of the building structure indicates even earlier date of construction. The presentation will present the results of this research, as well as the challenges of implementing energy renovation of valuable historical buildings.

Rabb Dániel

A szerkezeti beavatkozás mint műemlékvédelmi előfeltétel: a mohácsi Szent Mihály-templom felújításának építéstörténeti és tartószerkezeti tanulságai

A mohácsi Szent Mihály-plébániatemplom felújítása a műemléki helyreállítás egyik alapvető kérdését állítja középpontba: miként kapcsolható össze a barokk építészeti értékek megőrzése a szerkezeti biztonság helyreállításával. A templom Mohács egyik legrégebbi műemléki épülete; első építési periódusa 1711–1718 közé, a mai templom kialakítása 1766–1770 közé, tornya 1782-re, a kapu feletti dombormű pedig 1826-ra datálható. Az értékleltár kiemelt értékként rögzíti a barokk tömeg- és homlokzatképzést, a budafai homokkő kapuzatot, a főhomlokzati szobrokat, valamint a 18. századi főoltárt és szószéket; a jelenlegi belső festés alatt pedig feltehetően korábbi barokk ornamentika is fennmaradhatott. Az előadás első része az építéstörténeti dokumentáció adatait és a kivitelezés során megfigyelhető új szerkezeti-történeti adalékokat vizsgálja. A templom egyhajós, középtornyos, csehsüveg boltozatos barokk térszerkezete a F. A. Pilgram-féle iránytervekhez köthető plébániatemplom-típushoz kapcsolódik; a gyámboltövek, a boltozatok és az eredeti vonórudas rendszer értelmezése ezért nemcsak statikai, hanem építéstörténeti jelentőségű kérdés is. Az előadás második része a folyamatban lévő felújítás építészeti és tartószerkezeti vonatkozásait mutatja be. A 2024. júliusi gyorsjelentés a boltozatokon, gyámboltöveken és főfalakon tapasztalt repedésnyílások, vakolatpergések és új repedések alapján az épület állapotát „veszélyesnek” minősítette, ami indokolttá tette a szerkezeti beavatkozások elsőbbségét. A tervezett rehabilitáció a fedélszék részleges átépítését, a károsodott faszerkezeti elemek cseréjét, valamint a barokk szerkezeti logikához igazodó ferde felkötött vonórudas rendszer helyreállítását foglalja magában, új ferde vonórudakkal, acél ikergerendás vonógerendákkal és vb koszorús megerősítéssel. Előadásomban amellett érvelek, hogy a műemléki felújításban a látványos befejező rétegek – tetőhéjalás, homlokzati vakolatok, festések, belső szépészeti beavatkozások – csak akkor tekinthetők felelős értékőrző munkának, ha azokat megelőzi a szerkezeti okok feltárása és kezelése. Ellenkező esetben a felújítás csupán rövid élettartamú esztétikai beavatkozássá válik, amely nem a műemlék megőrzését, hanem az anyagi erőforrások elpazarlását eredményezi. A mohácsi Szent Mihály-templom példája ezért általánosabb tanulsággal is szolgál: a műemlékvédelemben a szerkezeti rehabilitáció nem technikai mellékkérdés, hanem az építészeti és művészettörténeti értékek hosszú távú fennmaradásának egyik előfeltétele.

Ana Radovanac Zivanov

One Village in Vojvodina – Protection and Interpretation of Heritage

The protection of immovable cultural heritage in Serbia has been actively pursued for nearly eight decades through various institutional frameworks. The ratification of the Faro Convention in 2010 marked a significant advancement in fostering collaboration between institutions and local communities, as well as enhancing the interpretation and presentation of heritage with a focus on sustainability. Nevertheless, immovable cultural assets with professionally developed interpretation and presentation plans remain relatively scarce.

This paper explores a case study of exemplary practice achieved through the partnership between a cultural institution and the local community, centered on the preservation, interpretation, and presentation of the Vojvodina village of Perlez. The Institute for the Protection of Cultural Monuments has compiled documentation to designate the center of Perlez as an immovable cultural property, leading to a favorable decision by the Government of the Republic of Serbia. Concurrently, the local NGO association “Baštinar” is diligently working to revive the village's historical narrative and protect the collective memories of its residents through a variety of cultural and artistic initiatives.

Perlez has retained its name since 1776 and, like many settlements in Vojvodina, possesses distinctive features. These include an Orthodox church, a Catholic church, a school, a well-preserved park, numerous examples of vernacular architecture, and a series of urban houses. Notably, the village contains a structure of industrial architecture – a mill – that has been entrusted to the "Baštinar" association. This mill functions as a refurbished venue for diverse local activities and also houses a collection of historical machinery, which is classified as a protected movable cultural asset.

The fruitful collaboration between the Institute and “Baštinar” yields positive outcomes, particularly through shared educational initiatives targeting village children and youth. Additionally, the development of an interpretive plan for the area is currently underway, contributing to the identification of optimal strategies for sustainability. This paper will elucidate the ongoing endeavors stemming from this partnership and propose specific strategies for the interpretation of various phenomena, thereby reinforcing the notion of cultural heritage interpretation as an integral component of contemporary conservation practice. It is imperative to define the role of the local community in formulating interpretive services aimed at promoting the village and facilitating a path to sustainability. Emphasis will be placed on engaging children and youth as interpreters of their own heritage.

Raffay Endre

Kortárs építészet műemléki környezetben. A budapesti Zene Háza a Városligetben

Előadásomban Fujimoto budapesti városligeti épületével, a Zene Házával foglalkozom. Ennek fókuszában az a kérdés áll, hogy a kortárs építész hogyan tudott annak a kihívásnak eleget tenni, amit a műemlékvédelmi környezet jelentett, nem elsősorban a műemlékvédelmi előírások tekintetében, hanem a környezethez való kapcsolódás vonatkozásában. Az előadás a Városligeti fasor tengelyébe emelt épület vizsgálatakor történeti, kompozíciós és ikonográfiai kapcsolatokat keres, amelynek eredményeként az épületet a Nebbien-féle rondó, az Alpár Ignác stíluskavalkádja és a Hősök tere jelentette (múzeumi) szomszédság kontextusába kívánja elhelyezni. Az ikonográfiai vizsgálat ugyanakkor nem lehet teljes a Zeneakadémia jelentette kiindulóponttól, de a kortárs japán építészeti analógiáktól sem.

Szőke Balázs

A falvak késő gótikus építészete az ország szívében

Magyarország központi részének, Buda, Pest, Óbuda, Visegrád és Esztergom tágabb környezetének középkori emlékei az Oszmán hódoltság pusztításai valamint a 18. századi újjáépítés következtében csak töredékesen maradtak ránk. Az ország fővárosának közelében még a legapróbb településeken is megtalálhatóak voltak olyan művészeti alkotások, amelyek a központ kiemelkedő műveinek hatását mutatták. Ebből a gazdag művészeti emlékanyagból elsősorban az épületelemek, építészeti tagozatok töredékei maradtak fenn. Az előadásomban a Budától és Pesttől északkeletre elterülő térség az akkori Pest, Nógrád és Hont vármegyék határán elterülő régió néhány építészeti emlékéről szeretnék beszélni. A kőfaragványok alapján több mint fél tucat, egykor hálóboltozattal fedett szentélyű templom azonosítható, melyek rajzi elméleti rekonstrukciója is megkísérelhető. A történeti adatok alapján az építkezések megrendelői háttere is felvázolható.

Raluca-Maria Trifa

Between Flesh and Stone: The Fragile Memory of Slaughterhouse Architecture in the former Austro-Hungarian Monarchy

Slaughterhouses form a distinctive category of urban landmarks that, despite their varied locations, often shared a consistent architectural model. This study examines the designs that shaped their construction in the nineteenth and early twentieth centuries, with a focus on the former Habsburg territories. The diffusion of architectural ideas, made possible through shared professional training, study travels, specialized publications, and transnational networks, contributed to the widespread recurrence of similar design principles across the region. Architects such as Adolf Kaulfers, Rudolf Simon, Anton Möller or László Székely translated these influences into a recognizable architectural vocabulary, drawing on Western European precedents while adapting them to local conditions.

In their original form, slaughterhouses emerged as a typology of particular significance, operating simultaneously as industrial infrastructures and as architectural statements of civic representation. They also carried a fundamental ambivalence: as spaces of sacrifice, they organized increasingly mechanized meat production; as symbols of life, they fed expanding urban populations and embodied the promises of hygienic modernity. Their monumental, often symmetrical compositions, distinctive silhouettes, spatial hierarchies, and sculptural elements made them highly visible and emblematic features of the turn-of-the-century city.

This analysis takes the recent demolition of Budapest's central slaughterhouse as a starting point, situating it within a broader pattern of incremental, "ordinary" demolitions that quietly reshape cities and erase industrial heritage. Sites in Brno, Rijeka, and Timișoara exemplify long-term abandonment, while examples in Vienna, Prague, and Ostrava illustrate adaptive reuse that selectively integrates historical fabric, while negotiating the symbolic weight of these morally charged landscapes.

Using archival documentation, comparative site analysis, and scientific literature, the study situates Habsburg slaughterhouses within a broader European context, tracing their trajectory from design and operation to marginalization, demolition, or reuse. This topic provides a crucial lens for understanding the politics of disappearance, revealing how societies determine which structures remain architecturally legible and which are deliberately effaced from the urban landscape. Therefore, the study highlights the consequences of demolition and invites a broader reconsideration of how challenging forms of architectural heritage are negotiated today.

Virányi Zsolt

A Felső-Tisza-vidék középkori eredetű templomain az elmúlt években végzett műemlékvédelmi helyreállítások eredményeinek bemutatása

A Felső-Tisza-vidék területén fekvő Vámosatya, Kölcse és Csenger települések középkori eredetű templomai az elmúlt időszakban jelentős változáson mentek keresztül a Tiszántúli Református Egyházkerület által, több pályázat támogatásából elvégzett helyreállítási munkák során.

Vámosatya református templomában, a több korszakban készült falfestések feltárása és restaurálása az 1980-as évek elején kezdődött el. Az ekkor megvalósult műemléki helyreállítás feltárta és bemutatta a középkori eredetű épület építészeti értékeit, de a hajó és a szentély falain előkerült falfestés töredékek restaurálása – anyagi forrás hiányában – elmaradt, azokat visszatakarták. A 2000-es évek elején kisebb falfelület restaurálása megtörtént, de a teljes belső tér kutatása nem valósulhatott meg. 2023-2026. között a templomhajó és szentély teljes feltárása és a vakolatrétegek alatt megőrződött legalább 3 kifestési korszakból származó díszítések restaurálása történhetett meg, melyre az elmúlt évtizedekben nem volt lehetőség. A falfestések restaurálásával a térség kiemelkedő értékű, középkori eredetű templomainak sora gazdagodott újabb értékes helyszínnel.

Kölcse református templomát a Kölcsey és a Kende-család ősei közösen építették fel valamikor 1300-as évek második felében. A jelentős méretű és több építési korszak jegyeit magában hordozó épület helyreállítása 14 éve van folyamatban, az aktuális támogatási forráshoz igazítva a megvalósítható műszaki tartalmat. A több ütemben elvégzett építészeti helyreállítás végeztével sorra kerülhettek a templombelső 18. századi berendezési elemeinek restaurálási munkái, melyek az elmúlt 3 évben valósultak meg. A templom szószékkoronája, a karzatmellvéd, a kazettás deszkamennyezet és a padsorok mellvédlapjainak restaurálásával helyreállt a templombelső évszázadokkal ezelőtt egységesen formált megjelenése.

Csenger református temploma a 14. század elején épülhetett és közel eredeti formájában őrződött meg. Különlegességes, hogy a koragótikus templom homlokzati téglasorait egységesen mintásán falazták, úgy, hogy a vörös futó és a fekete kötőtéglák egymást váltják. Műemléki helyreállítása 1968-1975. között valósult meg, de az akkor rendelkezésre álló forrás nem tette lehetővé a 18. századi padsorok és a karzatmellvéd restaurálását. Az Egyházkerület által elnyert pályázati forrás ezt a hiányt igyekezett pótolni, mellyel a templombelső az idei évben visszanyerte egykori látványát.

A három templom belső megújulását műszaki ellenőrként és műemléki szakértőként kísértem végig, mely munka során talán a legnehezebb, szinte mindennapos megoldandó feladatként jelentkezett a helyi gyülekezet, az örökségvédelmi hatóság, a tervezők, művészettörténészek és restaurátorok közötti ellentétek kezelése, a kialakult feszültségek csillapítása és a mindenki számára elfogadható – sokszor kompromisszumos – megoldások keresése.